

KSCB092

FAŠIZMUS
A JEHO ŠPECIFIKÁ V EURÓPE A
ÁZII

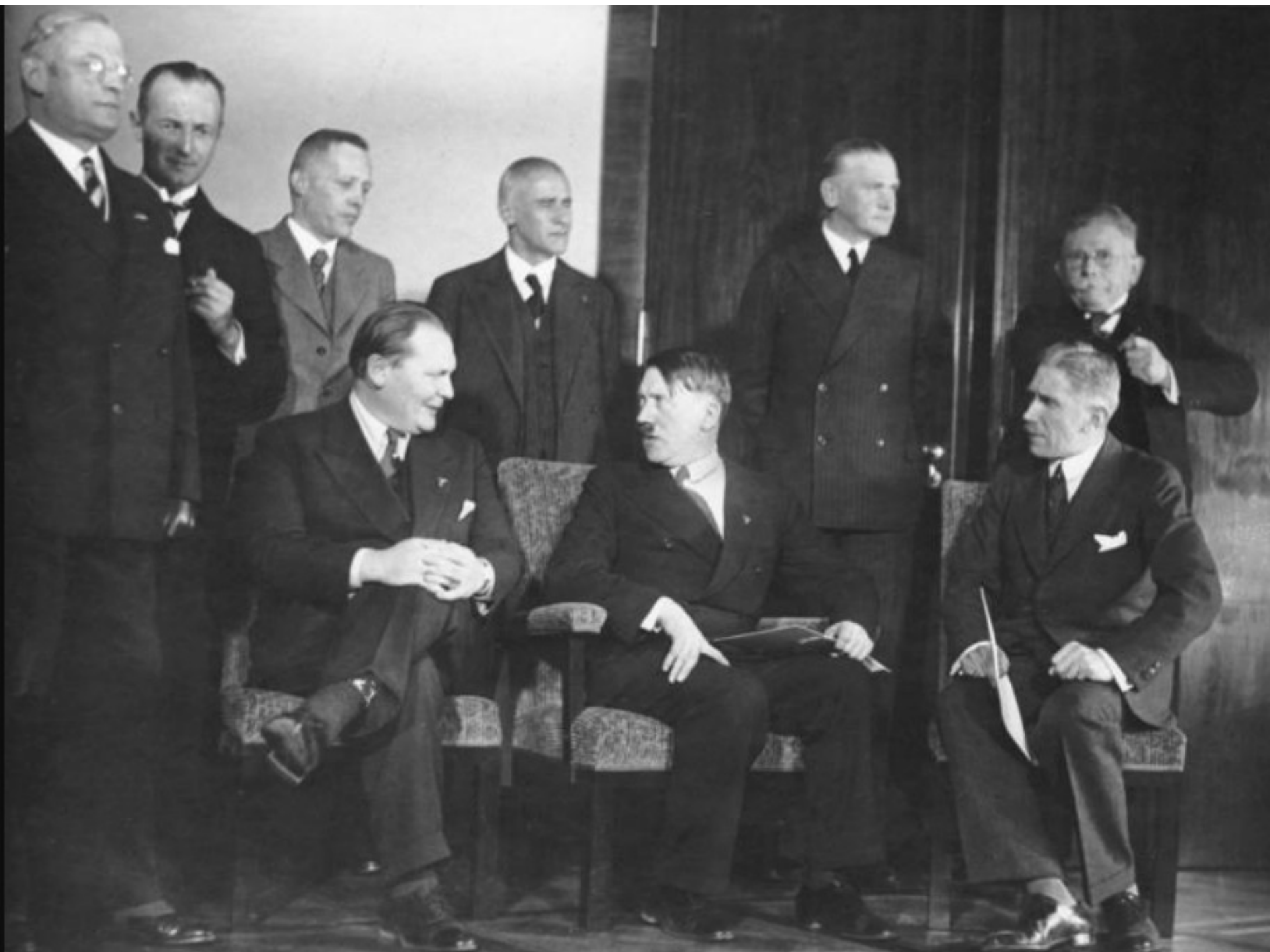


Jakub Drábik

Jaro 2022

HITLER KANCELÁROM

- „uchopenie moci“ (nacistický termín) spočiatku skôr ich snom než realitou.
- Niektorí historici dokonca začali používať termín *Machtübergabe*, teda „odovzdanie moci“.
- okrem Hitlera ako kancelára len dvaja ďalší nacistickí ministri (z 11)



V SÚLADE SO ZÁKONOM

- hlasmi Nemeckej národnej ľudovej strany (DNVP) mala len približne 40 percent kresiel
- Ďalší krok nacistov – získať úplnú kontrolu, ale so zdaním legitimacy - > ĎALŠIE voľby
- Tentokrát NSDAP disponovala ako vládna strana propagačnými kanálmi štátu + peniazmi od väčších priemyselníkov + teror SA (69 mŕtvych vo februári)

POŽIAR REICHSTAGU

- Voľby 5. marca (březen) 1933, Hitler veľké očakávania
- Ale - 27. februára (únor) 1933 požiar Reichstagu
- Marinus van der Lubbe (1909 – 1934), holandský komunista, ktorý chcel týmto gestom mobilizovať nemeckých robotníkov pre boj proti fašizmu





POŽIAR V REICHSTAGU

- 28. februára 1933 podpísal Hindenburg tzv. Dekrét o požiari Ríšskeho snemu (Reichstagsbrandverordnung, celý názov „Dekrét ríšskeho prezidenta na ochranu ľudu a štátu,“ Verordnung des Reichspräsidenten zum Schutz von Volk und Staat), ktorý navrhli nacisti
- nacisti mali v rukách kľúčové ministerstvo vnútra - > použili tento zákon na legálne uväznenie kohokoľvek, koho považovali za svojho oponenta
- Najmä proti KPD – väčšina lídrov v čase kampane a volieb vo väzení

VOLBY

- Teror aj ostatných pol. strán
- K voľbám slobodne len voliči DNVP a NSDAP
- Napriek všetkému NSDAP 43,9 % - strašne málo vzhľadom k okolnostiam
- DNVP (8,3 percenta), SPD stratila jediné kreslo (získala 20,4% 120 kresiel), KPD stratila 19 kresiel, no stále dokázala nazbierať takmer päť miliónov hlasov (16,9%) a 81 kresiel
- Hitler – koalíčná vláda s DNVP

ZMOCŇOVACÍ ZÁKON

- Stále ale nemal ústavnú väčšinu na Zmocňovací zákon (Ermächtigungsgesetz, celým názvom Zákon pre nápravu núdze občanov a národa, Gesetz zur Behebung der Not von Volk und Reich),
- Ten umožňoval vládnemu kabinetu prijímať zákony bez ich schválenia Ríšskym snemom
- zatkli všetkých 81 poslancov KPD a tiež niekoľkých poslancov SPD + strane Zentrum ponuka schválenia zmluvy s Vatikánom
- 23. marca 1933 pomerom 444 hlasov proti 94 - na 4 roky

ZMOCŇOVACÍ ZÁKON

- Do štyroch mesiacov od volieb boli všetky strany okrem NSDAP zakázané alebo rozpustené. SPD presunula takmer ihneď svoju centrálu do Prahy
- V parlamente ostalo 22 zástupcov, ktorí nepatrili do NSDAP (napr. Hugenberg) – a 639 nacistov
- Voľby verejné a vyberať si voliči mohli len z dopredu pripravenej jednotnej kandidátky
- Posledná prekážka – umierajúci Hindenburg

GLEICHSCHALTUNG

- v priebehu rokov 1933 až 1934
- inkorporácia NSDAP do štátneho systému, preklad ako „koordinácia“, alebo tiež nacifikácia, synchronizácia či „postavenie do radu“. V niektorých prípadoch ponechávajú historici v textoch nemecký výraz, aby sa zachoval jeho unikátny význam, „glajchšaltovanie.“
- Nacisti toto slovo prevzali zo sveta elektriny, kde to znamená, že všetky vypínače sú v jednom okruhu, aby mohli byť zapnuté alebo vypnuté jedným hlavným vypínačom

GLEICHSCHALTUNG

- Gleichschaltungsgesetz, teda „glajchšaltovací zákon“ 31. marca 1933
- Ovládnutie miestnych vlád a postupné nahradzovanie
- Nevyhovujúci úradníci, učitelia, sudcovia atď preč
- V marci 1933 neďaleko Mníchova prvý koncentračný tábor – Dachau

GLEICHSCHALTUNG

- Spolky, kluby a ďalšie organizácie rozpustené – ostali len nacistické
- Nemecký pracovný frontu (*Deutsche Arbeitsfront, DAF*) namiesto odborov (Robert Ley), v rámci DAF nové spoločenské, vzdelávacie, športové, zdravotné a zábavné programy



- „Radosťou k sile“ (Kraft durch Freude, KdF) – podobné talianskemu Dopolavoro



DIE DEUTSCHE ARBEITSFRONT



ÜBER
DEM

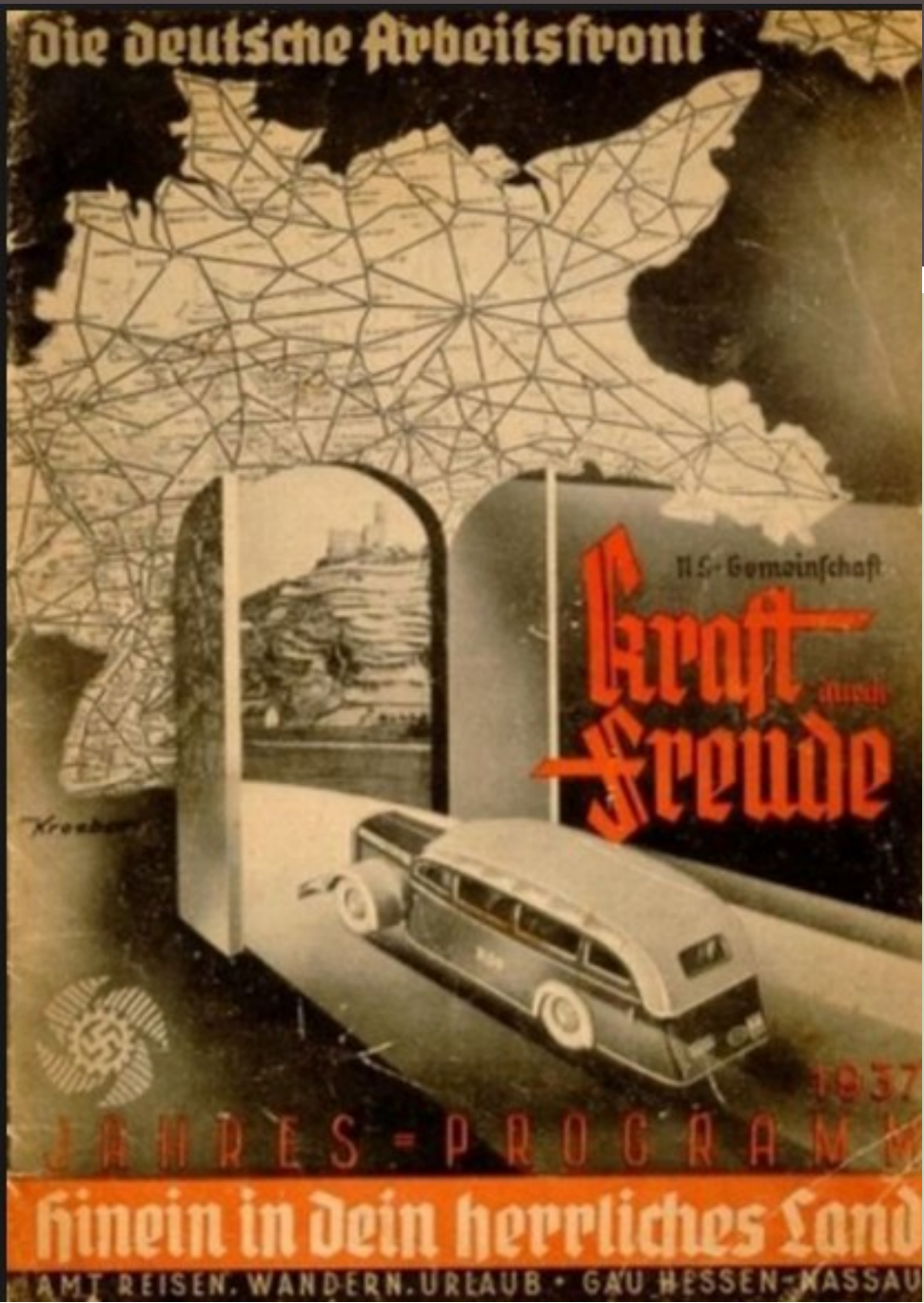
KDF

- KdF prevádzkovala továrenské knižnice, záhrady, plavárne, športové miestnosti a vybavenie, zabezpečila prestávky pri práci pre robotníkov, jedlo za znížené poplatky, lístky na koncerty a do opery zadarmo, organizovala gymnastické tréningy, vzdelávacie kurzy pre dospelých a dokonca dovolenky za veľmi priaznivé ceny
- obľúbená organizácia (v roku 1934 využilo možnosti dovolenky 2,3 milióna Nemcov, v roku 1938 to už bolo 10,3 milióna)
- Cieľ „zlikvidovať nudu“



Kraft durch Freude

Die deutsche Arbeitsfront



NS-Gemeinschaft

Kraft durch Freude



1937

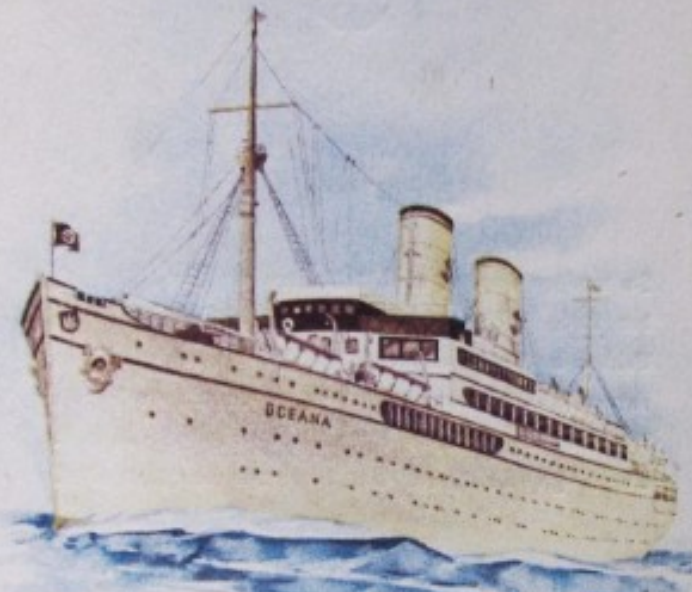
JAHRES-PROGRAMM

Hinein in dein herrliches Land

AMT REISEN. WANDERN. URLAUB • GAU HESSEN-NASSAU



HAMBURG-AMERIKA LINIE



KdF-Ferienreisen zur See



NS.-GEMEINSCHAFT „KRAFT DURCH FREUDE“



Nationalsozialistische Deutsche Arbeiterpartei

Arbeitsbereich in den Niederlanden

Die N.S. Gemeinschaft KRAFT DURCH FREUDE

veranstaltet am Sonntag, den 15. Februar 11 Uhr
im Haus für Kunst und Wissenschaft - Den Haag, Zwarteweg

FESTLICHES KONZERT

(Fr. Liszt - Ed. Grieg - L. v. Beethoven)

Ausführende das

N.S. Symphonie-Orchester

— Orchester des Führers —

Leitung: Generalmusikdirektor Pg. **Franz Adam**

Solist: Staatskapellmeister **Erich Kloss**

Eintrittspreis: 75 Ct.

KARTENVERKAUF:
Ortsverwaltung der DAF - Den Haag
Surinamestraat 13

DIE DEUTSCHE ARBEITSFRONT
N.S.G. „KRAFT DURCH FREUDE“
Arbeitsbereich d. N.S.D.A.P. I. d. Niederlanden.



Wandern

mit „Kraft durch Freude“



Deutscher Wein und Deutsches Lied



mit

„Kraft durch Freude“
im sonnigen Rheingau

Mit Kraft ^{durch} Freude zum Wintersport



vom 26. Februar 1939 bis 4. März 1939 Hüttenfahrt an
die Oberbayr. Alpen (Blechsteinhaus),

StG 9/39 nur für Skifahrerstellnehmer

vom 27. Februar 1939 bis 14. März 1939 nach Tirn,

StG 6/39 mit Skifahrer

vom 4. März 1939 bis 11. März 1939 Hüttenfahrt ins Schmök-
Allgäu (Waldertal), StG 7/39 nur für Skifahrerstellnehmer

Daher Ausfahrt erlesen die Wandfahrten der DSO „Kraft durch Freude“

Die Deutsche Arbeitsfront Gau Thüringen



Wohin? 1936

Die Deutsche Arbeitsfront
NSG-Kraft durch Freude
Gau Westfalen-Land

Kraft durch Freude
Die Deutsche Arbeitsfront
Gau München-Oberbayern

Preis 10 Pf.

Oktober 1938

WIA 43987
KdF WAGEN.de

KDF

- Ley: „z nudy vyrastajú hlúpe, kacírské a áno, kriminálne myšlienky a myšlienkové pochody. Skľučujúca stagnácia núti ľudí sa sťažovať; dáva im pocit bezdomovectva; slovom, pocit absolútneho prebytku. Nič nie je pre štát horšie než toto.“
- Ley: „jedinou súkromnou osobou vo fašistickom štáte môže byť spiaci človek“



DAF

- V rámci DAF aj ďalšie podorganizácie:
- „Krása práce“ (*Schönheit der Arbeit*) – zvyšovať efektivitu robotníkov – lepší dizajn pracovného prostredia, nové jedálne, čistotou, zlepšenie hygieny, nové šatne a skrinky, lepší vzduch v továrňach, odev a podobne
- „Ríšska súťaž v odbornosti“ (*Reichsberufswettkampf*) – súťaž o najlepších odborníkov „vo fachu“ a zároveň ideologicky pripravených (1934 sa do súťaže prihlásilo približne pol milióna súťažiacich. 1939 už 3,5 milióna)

MLÁDEŽNÍCKE ORGANIZÁCIE

- V 20. rokoch v Nemecku približne 2000 rôznych menších i väčších mládežníckych organizácií (Wandervogel, Jungschaft, Bündische Jugend, ...)
- Po novom – len Hitlerjugend
- V roku 1932 podiel nemeckých mládežníkov vo veku medzi 10 a 18 rokov organizovaných v Hitlerjugende na úrovni približne 1 %.
- V roku 1939 to bolo 87 %

Der Weg des „gleichgeschalteten“ Staatsbürgers

Weibliche Bevölkerung

Lebensalter in Jahren

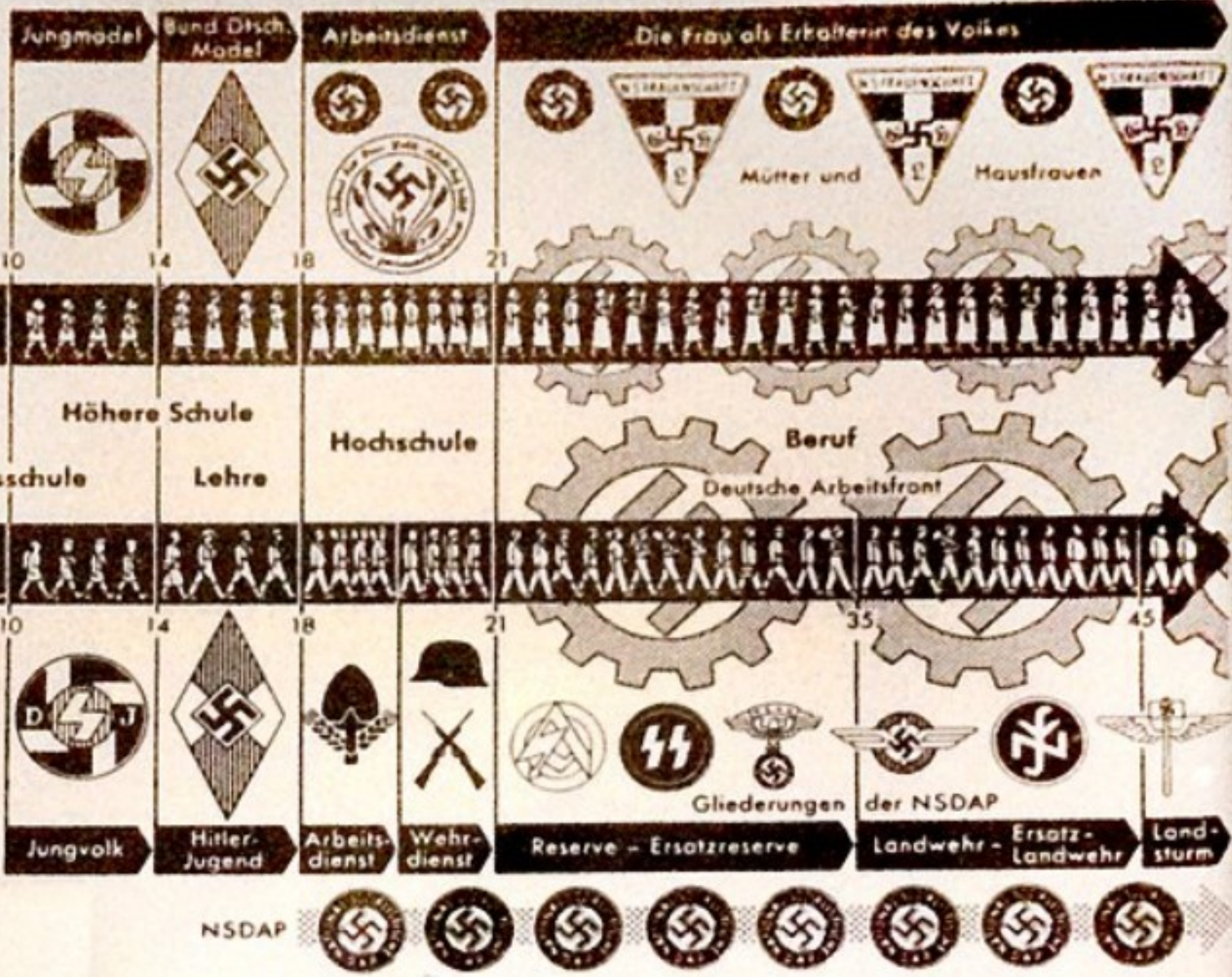
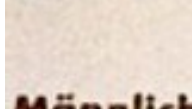


Elternhaus



Männliche Bevölkerung

Lebensalter in Jahren



Weibliche Bevölkerung Jungmädel Bund Dt. Mädels Arbeitsdienst "Die Frau als Erhalterin des Volkes"

Lebensalter 6 10 14 18 21



Mütter und Hausfrauen



Elternhaus Volksschule Höhere Schule Lehre Hochschule Beruf Deutsche Arbeitsfront



Lebensalter 6 10 14 18 21 35 45



Gliederungen der NSDAP

Männliche Bevölkerung Jungvolk Hitler-Jugend Arbeits-Wehrdienst Reserve - Ersatzreserve Landwehr - Ersatz Landwehr Landsturm



POĽNOHOSPODÁRSTVO

- Glajchšaltovanie vo všetkých oblastiach:
- 13. septembra 1933 ríšsky potravinový podnik (*Reichsnährstand*) – na čele Walter Darré, ten ale aj ministrom poľnohospodárstva
- obsesia krvou a pôdou (Blut und Boden) v reálnej politike: farmárov pripútala k ich pôde, nemohli ju predať, rozdeliť, prenajať a ani byť zabratá veriteľom v prípade farmárových podlžností



POĽNOHOSPODÁRSTVO

- Výsledok katastrofa, 1936 Nemecko kritický nedostatok potravín
- prídellový systém na maslo a ďalšie poľnohospodárske produkty
- Vysvetlenie Hitlera – nie neuveriteľná Darrého nekompetentnosť, ale: Nemecko potrebuje životný priestor (Lebensraum)

DUÁLNY ŠTÁT

- Podobne ako poľnohospodárstvo i ďalšie organizácie – nacistické orgány sa stali buď nadradenými, alebo ich pohltili
- Napr. aj územnosprávne členenie: Do roku 1934 nahradila NSDAP systém spolkových republík (*Länder*) vlastnými „Gaue“ (jednotné číslo „Gau“), teda straníckymi lokálnymi dištriktmi (fungovali od roku 1926, v roku 1934 ich bolo 32, neskôr po okupácii ďalších krajín stúpol ich počet na 42)



Administrative division by the NSDAP, Jan. 1944



regarded as Greater German Reich

- (NSDAParty-)Gau
- Reichsgau
- Protectorate (autonomous)
- CdZ-Areas
- Operational Zones
- (Reichs-)Nebenland
- Reich Commissariat
- occupied countries

Type Ia: Territory of the Greater German Reich (Reichsgebiet)

Type Ib: civil administrated, unified with a (Reichs-)Gau

Type II: civil administrated by German occupation regimes

Type III: military administrated by the German armed forces

RK = Reich Commissariat
RSI = Italian Social Republic
NDH = Independent State of Croatia

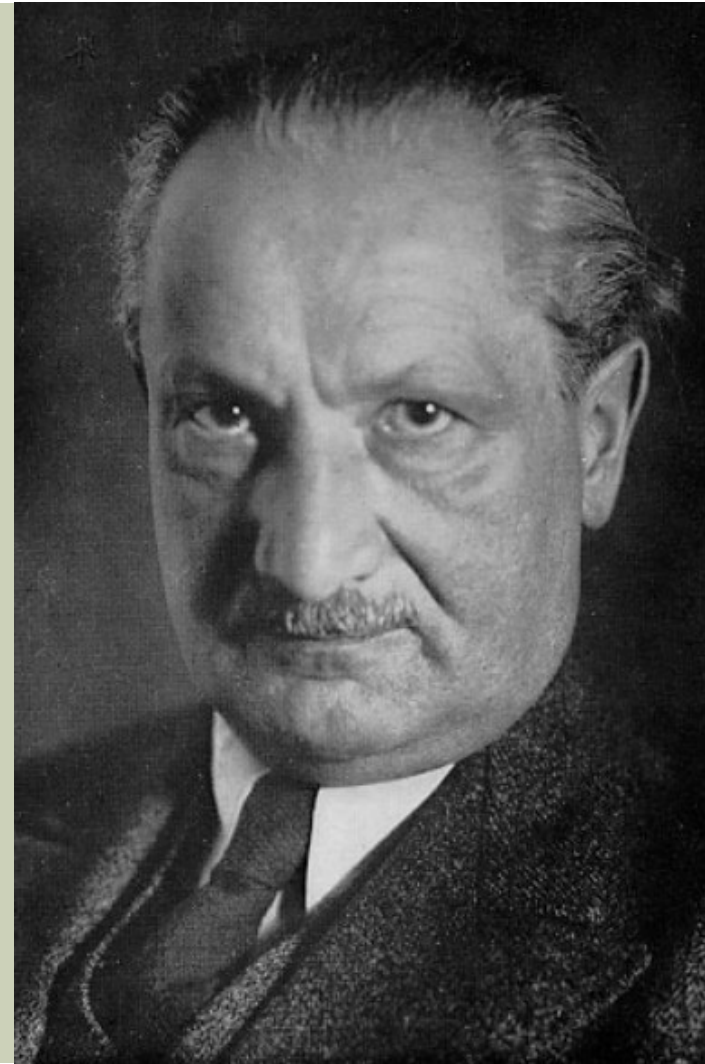
KONVERTITI



- Carl Schmitt (1888 - 1985)
- dokázal právne zdôvodniť Hitlerove prevzatie moci a mnoho ďalších nezákonných krokov ako „výkon diktátorskej authority“
- Napr. po Hugenbergovej rezignácii formulácia „súčasná vláda“, ktorá bola v zákone, neznamerala špecifické zloženie vládneho kabinetu

KONVERTITI

- Martin Heidegger (1889 - 1976)
- Zdôvodňoval nevyhnutnosť nacizmu filozoficky.
- Hitlera videl ako nietzscheovského nadčloveka, ktorému ide o syntézu medzi vedou a silou vôle a medzi robotníkmi a mysliteľmi
- Podpora od významných osobností pre udržanie zdania legitimacy režimu veľmi dôležitá



MINISTERSTVO PROPAGANDY

- 14. februára 1933, vytvorené nové ministerstva verejnej osvety a propagandy – na čelo Goebbels
- Pod kontrolu dostal Goebbels všetky tlačové médiá, literatúru, filmy, divadlá, hudbu, rádiové vysielanie i tvorbu filmov



GLEICHSCHALTUNG

- Vytvorenie Volksgemeinschaftu – všetko súčasťou organického národa, pospolitosti
- Problém pri glajchšaltovaní – cirkvi (vyše 90 percent Nemcov sa hlásilo k nejakej cirkvi)
- protestantov sa nacisti pokúsili zjednotiť – všetkých 28 miestnych protestantských cirkví do jednej Ríšskej cirkvi (*Reichskirche*) – nie celkom úspešné

GLEICHSCHALTUNG

- Podobne snaha ovládnuť katolícku cirkev - problémy
- v júli 1933 preto s Vatikánom podpis konkordátu podľa ktorého štát nemal zasahovať do záležitosti cirkvi a naopak, cirkev sa nemala politicky angažovať
- Režim sa aj tak pokúšal cirkev ovládnuť/zlikvidovať, zatýkanie kňazov – v Dachau cca 2700
- Cirkev jedno z centier odporu proti režimu

OPOZÍCIA

- Totalitarizmus – nemožné dosiahnuť, vždy existuje odpor
- V Nemecku - mládežnícke hnutia, bojkotovanie aktivít Hitlerjugendu (Edelweißpiraten, Swing-Jugend, či neskôr počas vojny známa Weiße Rose a pod.)
- Politické vtipy napr. (árijec - „blond'avý ako Hitler, vysoký ako Goebbels [mal 1,65 m – pozn. J.D.], štíhly ako Göring a piť striedmo ako Ley“)
- organizovaná politická opozícia ale nemysliteľná

REPRESIA

- Pre nacistický režim kľúčová tajná polícia:
- *Geheime Staatspolizei* (Gestapo) – tajná polícia proti odporcom režimu
- Sicherheitsdienst, SD – nacistická tajná služba, podliehala SS.



SS

- SS (Schütz Staffeln, Obranné jednotky) majú svoje počiatky v roku 1923, keď vznikla tzv. „Halová“ bezpečnostná služba (Saal-Schutz), potom rôzne ďalšie organizácie (Stoßtrupp, Schutzkommando)
- Od r. 1929 na čele Heinrich Himmler
- SS bola elitnou jednotkou NSDAP, ktorá sa formálne starala o bezpečnosť v ríši, prakticky však dostávala (najmä počas vojny) zvláštne úlohy týkajúce sa rasovej očisty nemeckého ľudu – inými slovami, SS sa mala starať o vykonávanie nacistickej rasovej politiky.

SS

- *Totenkopfverbände* - administrovala koncentračné a vyhladzovacie tábory
- Každý člen SS (spočiatku) musel dokázať čistý rasový pôvod
- Heslo bolo „Moja česť sa volá vernosť“ (Meine Ehre heißt Treue)



SS

- Vlastné programy (napr. známy „Prameň života“ (*Lebensborn*))
- vlastný rasový výskum a výskum ranej nemeckej/germánskej histórie (*Ahnenerbe*)
- Vlastné firmy (prvé nakladateľstvo *Nordland-Verlag*, neskôr ďalšie – najmä využívanie otrockej práce väzňov z KL)
- KL – Konzentrationslager, koncentračný tábor – postupne celá sieť hlavných táborov a pobočiek



OPERÁCIA KOLIBRÍK

- *gleichschaltung* armády kľúčový a veľmi delikátny problem
- Dôstojníci armády chceli prevziať moc a zlikvidovať demokraciu – to, čo sa stalo ale nebolo práve podľa ich predstáv (nacisti príliš revoluční, armáda konzervatívna)
- Navyše problém SA - Röhm vždy sníval o tom, že SA nahradia nemeckú armádu a netajil sa tým
- armáda 100-tisíc mužov, počtu členov SA prekročil začiatkom roku 1934 tri milióny

OPERÁCIA KOLIBRÍK

- SA nespokojné – chceli skutočnú revolúciu, totálnu prestavbu štátu na základe národno-socialistických ideálov
- Hitler naopak – geopolitická vízia, vojna, ovládnutie sveta a až potom dokončenie revolúcie
- Na vojnu ale potreboval armádu – profesionálny dôstojnícky zbor s výcvikom a skúsenosťami – musel sa rozhodnúť – vybral si armádu
- Operácia Kolibrík (*Unternehmen Kolibri*), noc z 29. na 30. júna 1934.



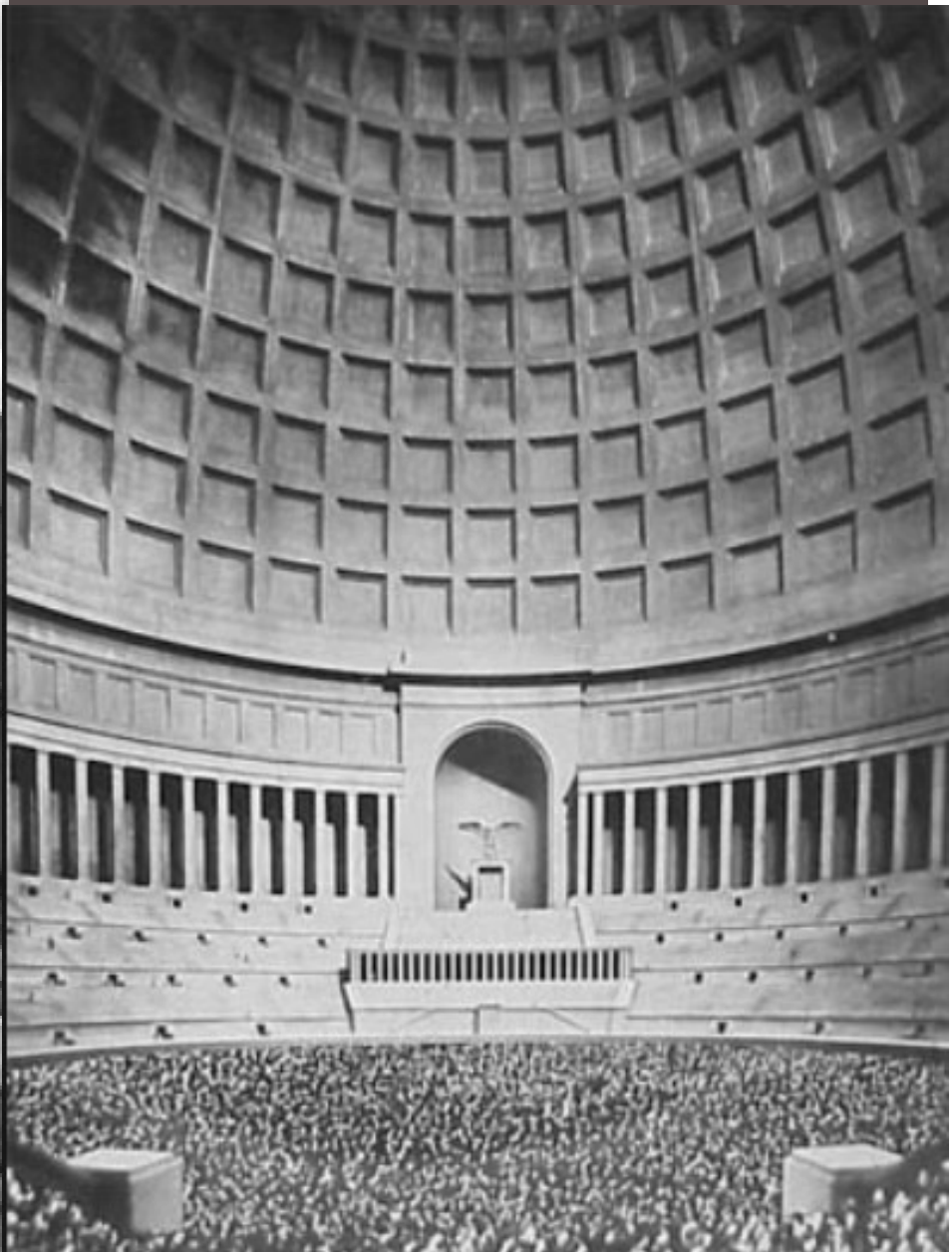


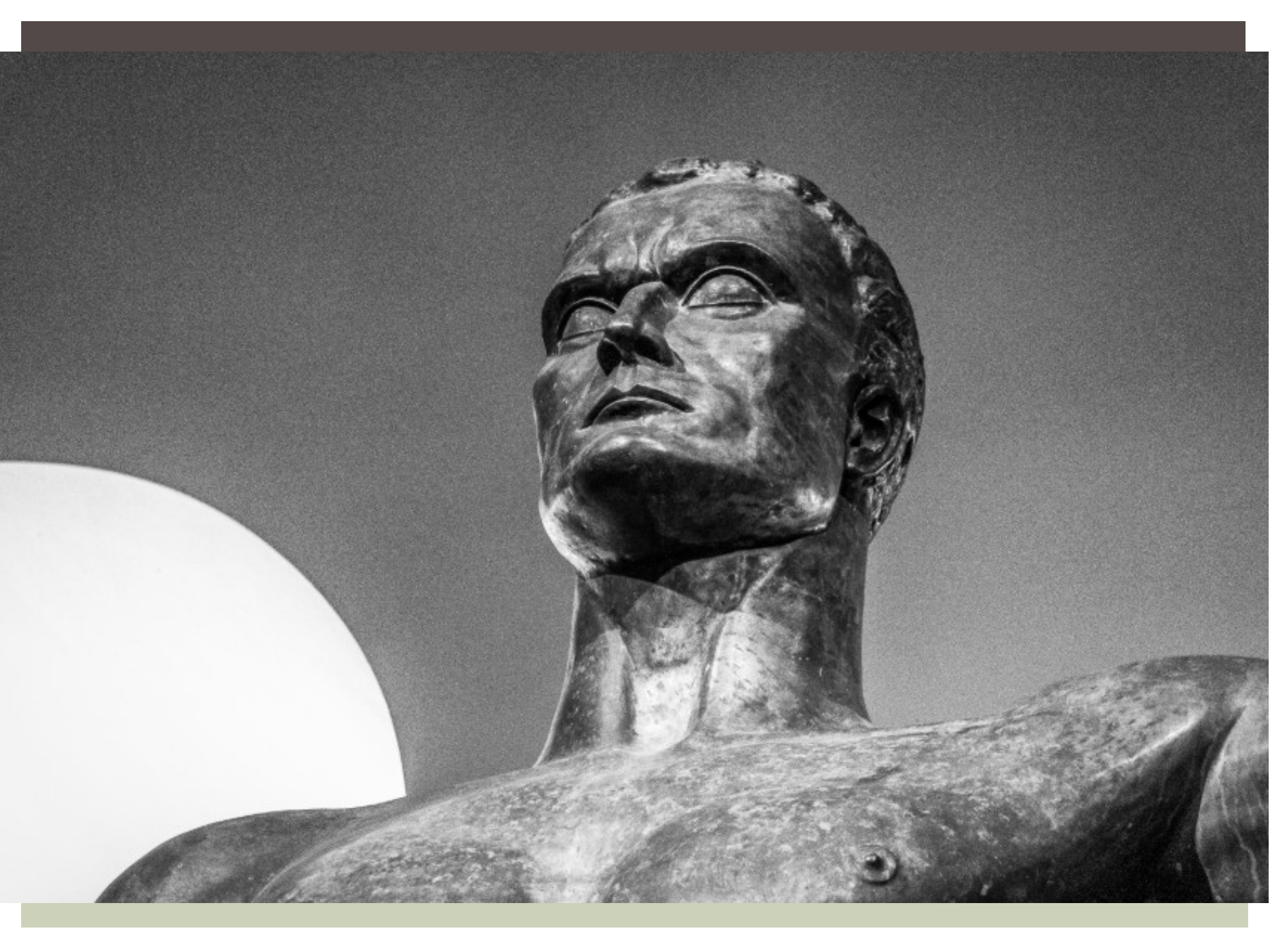
PO NOCI DLHÝCH NOŽOV

- Hitler zlikvidoval opozíciu v strane – Röhma, praktický celý veliteľský zbor SA i ľudí ako napr. Gregor Strasser. Dohromady zavraždených medzi 700 až 1000 ľudí
- medzi nimi bývalý kancelár a dvaja odbojní generáli armády, ale napríklad i Edgar Jung
- 2. 8. 1934 zomrel Hindenburg, NSDAP zákonom spojila funkciu prezidenta s funkciou kancelára – Hitler sa stal Vodcom a Ríšskym kancelárom nemeckého ľudu (*Führer und Reichskanzler des deutschen Volkes*)

PROPAGANDA

- NSDAP plne pri moci – spoločnosť ovládaná represiou i propagandou a sociálnym inžinierstvom v masovom rozsahu
- Goebbels pod kontrolou umenie i kultúru (filmy – práca s antisemitizmom)
- Nacizmus a fašizmus vo všeobecnosti môžeme nazvať „alternatívnou modernitou“ (nie popretím modernity)
- Rýchlosť, letectvo, moderný urbanizmus a plánovanie miest, špecifický druh architektúry, ktorá hľadala námety v antickej, egyptskej, babylonskej i neoklasickej architektúre, využívala monumentalitu, prehnané mierky, zjednodušovanie, symetriu, opakovanie, leštené plochy, symboly ríše a strany







1937

GROSSE
DEUTSCHE
KUNSTAUSSTELLUNG
1937
IM HAUS DER DEUTSCHEN
KUNST ZU MÜNCHEN

OFFIZIELLER AUSSTELLUNGSKATALOG

ENTARTETE



"KUNST"

Ausstellungsführer

PREIS 30 PFG.



EXPOSITION INTERNATIONALE
PARIS 1937

NACISTICKÝ „HOSPODÁRSKY ZÁZRAK“

- koncept korporatívneho štátu (presadzoval najmä Walther Darré) mala NSDAP i v niektorých programových dokumentoch – lebo to dobre znelo
- Nikdy ho ale neaplikovali v praxi = obmedzovalo by to Hitlerovu absolútnu moc + bol presvedčený, že konkurencia bola absolútne nevyhnutná pre hospodársky rast

NACISTICKÝ „HOSPODÁRSKY ZÁZRAK“

- Za vlády NSDAP došlo v 30. rokoch v Nemecku k výraznému hospodárskemu oživeniu, predovšetkým v porovnaní s predchádzajúcim obdobím
- Nacisti to ale nemali veľmi na svedomí – NSDAP ako jediná významnejšia nemecká strana nemala koherentný ekonomický program
- V skutočnosti sa správali maximálne pragmaticky
- Časť hnutia – znárodnenie. Hitler: „nepotrebujeme znárodniť hospodárstvo či jednotlivé podniky, keď sme znárodnili celú populáciu“

NACISTICKÝ „HOSPODÁRSKY ZÁZRAK“

- Hitlerovi bolo jedno, ako bude hospodárstvo fungovať, pokiaľ bude rešpektovať zúrivú snahu o znovuvyzbrojenie.
- Nacisti verili, že vojna je hlavným zdrojom ľudského progresu a hospodárstvo by teda malo v prvom rade fungovať s cieľom umožniť krajine vojenské víťazstvá vo vojnách a expanziu
- Hitler preto toleroval rôzne ekonomické štruktúry (v iných oblastiach snaha o ideologickú čistotu, hospodárstvo ale pragmatický prístup)

NACISTICKÝ „HOSPODÁRSKY ZÁZRAK“

- Klúčová vec: do pozície prezidenta Ríšskej banky vymenoval Hitler 17. marca 1933 vynikajúceho a i vo svete uznávaného ekonóma Hjalmara Schachta (1877 – 1970)
- nikdy do NSDAP nevstúpil (členstvo mu aj tak udelili), nemal nacistov rád
- Ani Hitler nemal rád Schachta, rešpektoval však jeho odbornosť



NACISTICKÝ „HOSPODÁRSKY ZÁZRAK“

- Hjalmar Schacht najväčší vplyv na chod a úspech nemeckého hospodárstva
- 1934 minister hospodárstva, „Nový plán“: komplexný program riadenia dovozu a vývozu, pohybu meny a presunu kapitálu
- Systém verejných prác, ktoré mali naštartovať nemeckú ekonomiku. Najznámejším bol projekt výstavby diaľnic (*Reichsautobahn*) – plány už z čias Weimarskej republiky (Hitler nechcel – buržoázne, Schacht ho presvedčil = propaganda potom hlásala že Hitlerov nápad – dodnes funguje a veľa ľudí tomu verí)

Übersichtsplan.

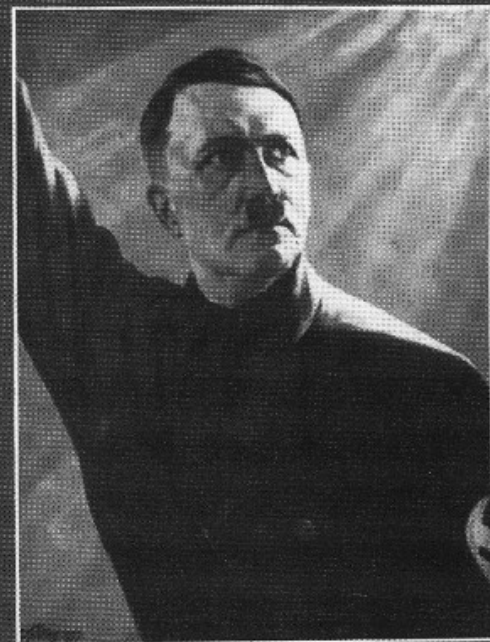


Autostraße

Hansestädte — Frankfurt a. M. — Basel — Genua.

Die Autobahn

und „Die Reichsautobahn“
DAS FACHBLATT FÜR DAS AUTOBAHNWESEN



H. 9 / 1933

Der Volkseigenen Verlag







Die Straßen
Adolph Hitlers

DRÜNG TODT

Nr. 591



UNTER DER REGIERUNG ADOLF HITLERS DER



PATENTSTICH A. REICHSAUTORABAHNNETZ





NACISTICKÝ „HOSPODÁRSKY ZÁZRAK“

- Dnes mnoho kontroverzií, čo spôsobilo hospodársky rast, či len zbrojenie, alebo mal výraznejší podiel aj systém verejných prác
- nacistom sa podarilo do istej miery revitalizovať nemecké hospodárstvo nie len zbrojením – i keď to bolo kľúčové
- To ale neznamená, že nacisti dobrí ekonómovia, naopak: V rokoch 1933 až 1939 dosiahli vládne výdavky 101,5 miliardy mariek (z ktorých šlo približne 60 percent do zbrojenia). Vládne príjmy v tomto období však dosiahli len približne 62 miliárd mariek. Nacisti tak hospodárili s extrémnym deficitom

NACISTICKÝ „HOSPODÁRSKY ZÁZRAK“

- Mefo-weschel: systém štátnych úverov, ktoré vymyslel a ešte v roku 1934 zaviedol Hjalmar Schacht.
- forma utajeného deficitného financovania, ktoré umožnilo nacistom platiť svoje zbrojné nákupy na úver.
- Od samého začiatku podvod. Hitler plánoval financovať tento obrovský deficit z neskoršej vojnovnej koristi

NACISTICKÝ „HOSPODÁRSKY ZÁZRAK“

- V praxi oživenie - nezamestnanosť zmizla, inflácia bola nízka, mzdy boli stabilné
- Je však pravdepodobné, že v 40. rokoch by prišiel totálny kolaps – záchrana vojna
- Niektorí historici (Timothy Mason) tvrdia, že Nemecko bolo v roku 1939 na pokraji totálneho ekonomického zrútenia, z ktorého uniklo len vďaka rozpútanej vojne (iní, napr. Richard Overly, tvrdia že útok na Poľsko z ideologických dôvodov, nie ekonomických)

NACISTICKÝ „HOSPODÁRSKY ZÁZRAK“

- Schacht – konflikty s Hitlerom – židovská otázka + 10% HDP Nemecka do zbrojenia – neudržateľné
- V r. 1938 Schacht dokonca pripravený v prípade útoku na ČSR pripravený podporiť prevrat proti Hitlerovi
- Schacht síce nemecké zbrojenie v princípe podporoval, uvedomoval si však, že to, čo chcú Hitler a nacisti, je neudržateľné – v dlhodobej perspektíve mrzačia nemecké hospodárstvo
- 1937 rezignoval na post ministra hospodárstva

NACISTICKÝ „HOSPODÁRSKY ZÁZRAK“

- Od 1936 už „štvorročný plán“ – cieľ pripraviť Nemecko na vojnu
- Hitler v memorande okrem iného písal (takmer nikdy nepísal nič sám, toto výnimka – dôležité): „Úlohou hospodárstva je jednoducho podporiť právo Nemecka na sebaurčenie a rozšírenie jeho životného priestoru“



NACISTICKÝ „HOSPODÁRSKY ZÁZRAK“

- V roku 1938 však vypršala platnosť prvých Mefoweschel
- Nacisti nemali čím vyplatiť
- „Krištáľová noc (správne označenie novembrový pogrom alebo ríšsky pogrom!) v noci z 9. na 10. novembra 1938



NACISTICKÝ „HOSPODÁRSKY ZÁZRAK“

- Na škody spôsobené nacistami sa neuplatnili poistné zmluvy – naopak, Židia museli Tretej ríši zaplatiť za škody (na svojom majetku!) miliardu ríšskych mariek.
- Táto miliarda tvorila nie nevýznamnú časť príjmov štátnej pokladnice v tom roku.
- Významný nemecký historik Hans Mommsen dokonca tvrdí, že hlavným motívom na tento pogrom boli práve finančné dôvody

CESTA K VOJNE

- Po stabilizácii moci pristúpili nacisti k svojim expanzívnym plánom
- 1935 bolo na základe plebiscitu k Nemecku opätovne pripojené Sársko, ktoré Nemci stratili po prvej svetovej vojne.
- V marci 1935 toho istého roku potom Hitler oznámil, že obnoví brannú moc a že počet členov armády stúpne na 550-tisíc mužov

CESTA K VOJNE

- 1935 anglo-nemecká námorná zmluva
- 1936 remilitarizácii Porýnia
- 1936 Hitler podpísal s Japonskom Pakt proti Kominterne, ku ktorému sa časom pridal i Mussolini. Vznikla Os Berlín-Rím
- 12. marec 1938 „Anschluss“
- September 1938 Mníchov





CESTA K VOJNE

- Západ mu ustupoval – nechápal základný princíp Hitlerovej ideológie
- Hitler nechcel viesť konvenčnú vojnu a ani konvenčnú zahraničnú politiku. Primárna úloha: rasa.
- Konečným cieľom nebolo len zjednotenie všetkých Nemcov (*Volksdeutsche*) do jedného štátneho útvaru – ríše, ale i vytvorenie rasovo čistého Volksgemeinschaftu a získanie obrovského životného priestoru vo východnej Európe, ktorý mal byť „očistený“ od nenemeckých elementov a v budúcnosti slúžiť nemeckej „panskej rase“.

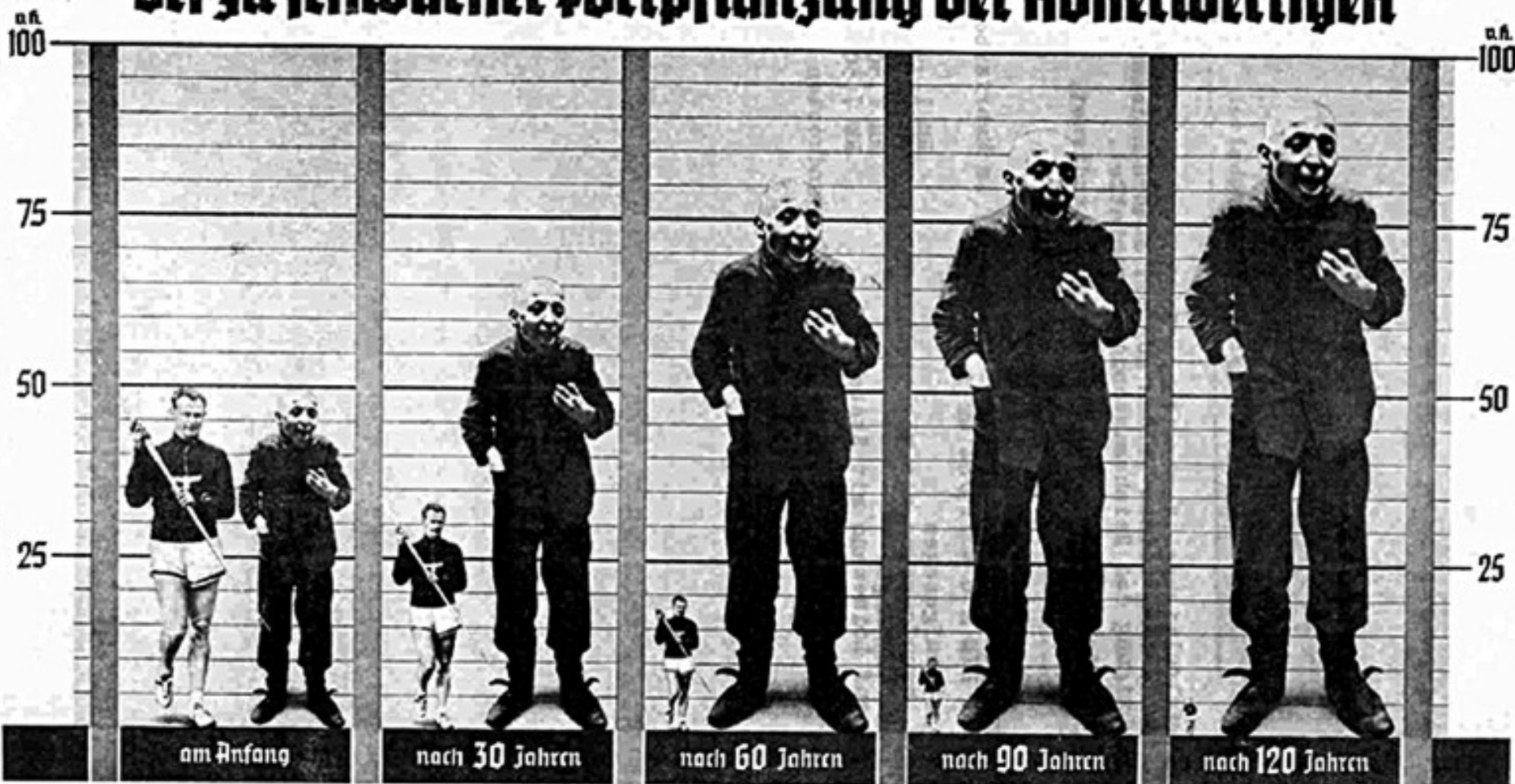
CESTA K VOJNE

- Išlo o komplexnú rasovú očistu národa, biologickú revolúciu
- Ak by západní politici sledovali domácu politiku v Nemecku a brali Hitlerove slová vážne – videli by to
- S rasovou očistou národa totiž začali nacisti už pred vojnou – v podobe likvidácie Židov, ale tiež elimináciou psychicky a duševne chorých (Aktion T4).
- Tzv. „rasový štát“ (Burleigh & Wippermann)

PROGRAM T-4 / „AKTION T4“

- program, ktorého cieľom bola masová sterilizácia a eutanázia „nežiadúcich“ elementov populácie v Nemecku a na okupovaných územiach.
- Ideologicky založený na takzvanej rasovej hygiene (Rassenhygiene), 2 časti:
 - Medzi rokmi 1933 a 1939 nacisti sterilizovali približne 360-tisíc (možno až 400-tisíc) ľudí
 - „Eutanázia“ (Euthanasie) a „milosrdná smrť“ (Gnadentod): asi 200- až 250-tisíc ľudí

Qualitativer Bevölkerungsabstieg bei zu schwacher Fortpflanzung der höherwertigen



So würde es kommen,
wenn Minderwertige 4 Kinder und höherwertige 2 Kinder haben.

Reich Rupprecht, "Das neue Jugum"

Copyright: Reich Rupprecht & Verlagsgesellschaft

NORIMBERSKÉ ZÁKONY

- Úspechy v zahraničí a všeobecná – i keď nie univerzálna – obľúbenosť režimu umožnili Hitlerovi v tichosti presadzovať tvrdé antisemitické opatrenia
- Dva Norimberské zákony (Nürnberger Gesetze) z 15. septembra 1935 zbavili Židov občianskych práv
- V roku 1936 nacisti zakázali Židom vykonávať akékoľvek práce v administratíve, od 17. augusta 1938 si museli pridať k menám Israel (muži) a Sarah (ženy) a do pasov dostali veľkú pečiatku „J,“ od 15. novembra nesmeli židovské deti navštevovať štátne školy

NORIMBERSKÉ ZÁKONY

- Do novembra 1938 neboli Židia systematicky zatýkaní a posielaní do koncentračných a vyhladzovacích táborov (i keď mnoho sa ich tam samozrejme dostalo)
- spočiatku sa však snažili nacisti skôr donútiť Židov emigrovať: v roku 1933 v Ríši 437-tisíc Nemcov židovskej viery,
- koncom roka 1937 už ich bolo len okolo 350-tisíc
- V roku 1939 už len asi 214-tisíc
- Plány na vystáhovanie: britská Palestína, francúzsky Madagaskar a chvíľu sovietska Sibír



RASOVÁ VOJNA

- Marec 1939 koniec Československa, obsadenie Memelu v Litve
- 1.9. útok na Poľsko
- Hermann Göring: „táto vojna nie je druhá svetová vojna. Toto je veľká rasová vojna. V konečnom zúčtovaní to bude o tom, či budú Nemci a Árijci triumfovať, alebo či bude svetu vládnuť Žid. To je to, o čo tam bojujeme.“

RASOVÁ VOJNA

- Nie je isté aký, a či vôbec, mal Hitler geopolitický plán vedenia vojny
- Chaotickosť jeho rozhodovania skôr poukazuje na to, že skôr improvizoval a využíval príležitosť, keď sa naskytla
- Otázkou tiež, či Hitler ostal pri plánoch na Lebensraum, alebo sa po prvých, výnimočne úspešných rokoch vojny obrátil smerom ku globálnej politike svetovej nadvlády (*Weltpolitik*)

RASOVÁ VOJNA

- Faktom však ostáva, že Hitler neplánoval vojnu so Spojeným kráľovstvom. Briti, resp. anglosaská rasa, boli podľa nacistickej ideológie germánskymi „rasovými príbuznými“
- Británia mala byť spojencom v prípadnom globálnom konflikte, najprv proti ZSSR, ktorý bol vždy Hitlerovým primárnym cieľom a neskôr pravdepodobne proti USA.
- Hitler uvažoval nad vojnou proti Francúzsku, no vojnu s oboma krajinami, ku ktorej došlo po 3. septembri 1939, rozhodne neplánoval, ani si ju neželal

RASOVÁ VOJNA

- Iná vojna, než všetky doteraz – Hitler po sérii bleskových víťazstiev na všetkých frontoch prehlásil v auguste 1941, že „Európa nie je geografický celok, je to rasový celok“.
- Štátom riadené masové vraždenie dali čoskoro vzniknúť novému slovu – genocída – prvýkrát použitému v roku 1944.
- Cieľ – vyvraždenie *Untermenschen*: Židov, Rómov či Slovanov (zvlášť potom Poliakov, Ukrajincov a Rusov).

RASOVÁ VOJNA

- Samotné „konečné riešenie židovskej otázky“ bolo súčasťou komplexnejšieho fenoménu rôznych rasových otázok, ktoré chceli nacisti počas vojny „vyriešiť“.
- Židia však boli kategória sama osebe. V nacistickej ideológii figurovali ako úhlavný nepriateľ „árijskej“ rasy a počas rasovej vojny nemali čeliť „len“ represii, teroru či zotročovaniu – mali byť vyhladení.
- Zjednodušene – slovanské obyvateľstvo malo šancu prežiť – ako nevzdelaní otroci, židia nie – odsúdení na smrť za každých okolností = kvalitatívny rozdiel

RASOVÁ VOJNA

- novozískané územia nacisti „očistiť,“ na druhej bolo súčasťou ich snáh tieto územia i zaľudniť – a to nemeckým obyvateľstvom a tzv. *Volksdeutsche*, teda Nemcami, ktorí žili mimo hraníc Ríše.
- Zodpovedný za toto Heinrich Himmler a jeho SS



RASOVÁ VOJNA

- v rámci nacistickej imperiálno-rasovej politiky kolonizácia a masívny program rôznych výhod a sociálneho zabezpečenia pre novo prichádzajúcich obyvateľov
- Himmler presvedčil Hitlera, aby túto politiku zveril jeho SS.
- Poľsko bolo po okupácii rozdelené na dve časti – jedna, na západe, bola pripojená priamo k ríši (*Eingegliederte Ostgebiete*), z druhej bol vytvorený Generálny gouvernement (*Generalgouvernement*).

Reichsgaue



Stand der Grenzen vom 1. August 1941

POLSKO

- Anektované územia mali ako súčasť Lebensraum prejsť kompletnou germanizáciou.
- Znamenalo to vysídlenie tisícov, prevažne poľských a židovských rodín. Zatiaľ čo židovské obyvateľstvo bolo odvečené a sústredené do get a neskôr postupne likvidované vo vyhladzovacích táboroch, poľská populácia bola čiastočne zotročená (600- až 700-tisíc Poliakov bolo odvečených ako pracovná sila), čiastočne vyvraždená (zvlášť inteligencia) alebo deportovaná do Generálneho gouvernementu.

POLSKO

- Do leta 1941 SS usídlila na území okupovaného Poľska 200-tisíc Nemcov a ďalších 275-tisíc čakalo na svoje umiestnenie
- Okupované územia mali byť podľa Hitlerových príkazov germanizované tak rýchlo, ako to len bolo možné. Gauleiteri dostali maximálne 10 rokov na to, aby svoje Gaue úplne germanizovali

Nach dem Feldzug der 18 Tage
began die bisher
großzügigste
Umfiedlungsaktion

der Weltgeschichte.

Alle Volksgruppen, die Draußen
ihre Aufgaben erfüllt haben, rief
der Führer zurück in die Heimat
ihrer Väter. Sie helfen jetzt mit
beim Ausbau und der Festigung
des großdeutschen Reiches. In
besonderem Maße werden beim
Aufbau des Warthegaues ihre
kolonialisatorischen Fähigkeiten
wirksam werden!



POLSKO

- Himmler: „Jedinou úlohou školy má byť naučiť jednoduchú aritmetiku najviac do 500, napísať si vlastné meno, že je posvätným zákonom poslúchať Nemcov, že sa nesmie klamať a že treba byť pracovitý a dobrý. Nemyslím si, že čítanie bude potrebné. Okrem takejto výuky na územiach na východe žiadna ďalšia výuka nebude.“

POLSKO

- Hitlerove plány pre východnú Európu neboli len o zmene povojnového usporiadania, hraníc, získania surovín a hospodárskych výhod.
- Východoeurópanov prirovnal k pôvodnému obyvateľstvu Severnej Ameriky – primitívnej kultúre, ktorá mala urobiť miesto dynamickejšej, rozvinutejšej a životaschopnejšej rase
- tri milióny Židov stále zostávajúcich na území okupovaného Poľska boli pre nacistov veľkým problémom – po porážke Francúzska znova úvahy o Madagaskare

VOJNA

- Operácia Barbarossa, invázia do ZSSR – ďalších šesť miliónov Židov
- vojnová radikalizácia priniesli nacistom „nové obzory“.
- Cieľom nacistov v ZSSR nebolo len získanie ropy či ďalších strategických surovín – rasová a kolonizačná vojna
- Navyše - triumfálny Blitzkrieg sa zmenila na opotrebovávajúcu vojnu (Vernichtungskrieg) s „židobolševickým“ nepriateľom

VERNICHTUNGSKRIEG

- legenda o „čistom“ Wehrmachte – nepravdivá, i Wehrmach sa podieľal na vojnových zločinoch
- Veľká debata nemeckej historiografie – dodnes mnohí tvrdia, že Wehrmacht nepáchal zločiny, len SS – nebezpečný historický revizionizmus
- Rozkaz o komisároch (*Kommissarbefehl*): nemeckí vojaci mali na mieste zastreliť všetkých sovietskych politických komisárov, ktorých dokáže identifikovať, pretože sú šíriteľmi židobolševickej ideológie

VERNICHTUNGSKRIEG

- Vojakov Červenej armády nacisti považovali za Untermenschen, čiže nie sebe rovnocenných ľudí, ale „podľudí“ -> nevzťahovali sa na nich Ženevské konvencie
- Oficiálne to nacisti zdôvodňovali tým, že ZSSR Ženevskú konvenciu nepodpísal (pravda na úplnom začiatku Barbarossy, po ňom ZSSR veľmi rýchle pristúpil k dohovoru a Ženevské konvencie podpísal – nacisti ignorovali)

RASOVÁ VOJNA

- Šesť mesiacov po začiatku Barbarossy 2 milióny mŕtvych zajatých vojakov ČA - zomreli v táboroch od hladu alebo na choroby
- počas 1WW zajala nemecká armáda približne 1,5 mil. vojakov ruskej cárskej armády: 5,4 % z nich zomrelo v zajatí.
- 2WW: 5,7 milióna sovietskych zajatcov, zomrelo 57,5 %
- Naopak: Briti & Američania: 232-tisíc, zajatých, 3,5 % zomrelo

HOLOKAUST

- Einsatzgruppen – ich úlohou bolo „vyčistiť“ dobité územia od partizánov, Židov, komunistov a nepriateľských živlov.
- do polovice apríla 1942 hlásili 518 388 zavraždených, z ktorých drvivá väčšina boli Židia. Incidenty ako vraždenie v rokline Babyn Jar (dnes súčasť Kyjeva), kde 29. a 30. septembra 1941 zavraždili jednotky Einsatzgruppen 33 771 Židov
- Nasledujúci rok zavraždili ďalších približne 1,5 milióna civilistov – genocídna časť Holokaustu začala



HOLOKAUST

- Vraždenie na východe zároveň znamenalo novú „fázu“ v riešení „židovskej otázky.“
- nacistické vedenie opustilo plány na deportáciu a nahradilo ich masovým vraždením
- pravdepodobne niekedy v lete alebo na jeseň 1941 – začali uvažovať o použití plynu (kvôli psychologickým následkom, ktoré malo na vojakov Einsatzgruppen – zvlášť keď mali vraždiť ženy a deti, mnohí to psychicky nezvládali, pre snaha nájsť iné riešenie – priemyselné vraždenie plynom)

HOLOKAUST

- Operácia Reinhard (Aktion Reinhard) – plán na likvidáciu Židov z Generálneho gouvernementu
- októbri 1941 príkazom na výstavbu tábora v Bežeci – a po ňom rýchle ďalšie.
- V Bežeci velenie Christian Wirth (1885 – 1944), dôstojník SS pôvodne zamestnaný v programe T4 – priama linka od T4 k vraždeniu v konc. táboroch
- Plynovanie obetí sa začalo v marci 1942
- Chełmno, Majdanek, Sobibór, Treblinka, neskôr Auschwitz

HOLOKAUST

- Nacisti vytvorili komplexný právny, diplomatický a logistický systém s jediným cieľom – likvidáciou európskeho židovstva.
- Koordinácia spoločného postupu pri realizácii „konečného riešenia“ mala byť dohodnutá na konferencii (nacisti hovorili o „porade štátnych tajomníkov“) vo Wannsee
- Do konca vojny sa nacistom podarilo vyvraždiť približne šesť miliónov Židov, viac ako polovicu z 11 miliónov, o ktorých hovorili na konferencii vo Wannsee

VILA PRI WANSEE



HOLOKAUST

- Zahynulo tiež medzi 200- a 500- tisíc Rómov a množstvo Slovanov: najmä Srbov, Poliakov, Ukrajincov a Rusov.
- Himmlerov „Hlavný plán pre východ“ (*Generalplan Ost*) schválil Hitler v lete 1942. Jeho súčasťou bolo vyhladenie, vyhnanie alebo zotročenie všetkých Slovanov na ich územiach v priebehu 20 až 30 rokov a uvoľnenie „životného priestoru“ pre Nemcov.
- Pravdepodobný počet zabitých Slovanov počas druhej svetovej vojny prevyšuje počet zavraždených Židov – i keď spôsob, akým k zabíjaniu došlo, bol väčšinou výrazne odlišný

GENERALPLAN OST

- Generalplan Ost rátal s masívnym programom osídľovania od Lotyšska po Krym, ktorý mali nemeckí osadníci obsadiť do 25 rokov.
- Nebolo to reálne – nemali dosť ľudí na osídlenie tak obrovského priestoru.
- Navyše sa v realite stretávali s množstvom problémov, najvýraznejším z nich bolo nepriateľstvo pôvodného obyvateľstva a partizánov.
- Chýbal tiež akýkoľvek komplexný plán osídľovania





GENERALPLAN OST

- Hitler chcel na dobyté územia presídliť 100 miliónov Nemcov. Lenže tých 100 miliónov Nemcov neexistovalo
- Žiadne impérium nikdy v dejinách sa nepokúsilo o tak komplexnú a rasovo motivovanú dominanciu nad dobytými územiami
- Holokaust a vraždenie na východnom fronte pritom neslúžili žiadnym vojenským cieľom – práve naopak. Odčerpávali vojenské i transportné zdroje ríše. Nemecko pritom na tom hospodársky rozhodne nebolo dobre

VOJNA

- V decembri 1941, po neúspechu operácie Tajfún (*Unternehmen Taifun*, bitka o Moskvu), pripravili úradníci zodpovední za hospodárske a priemyselné plánovanie ríše pre Hitlera memorandum, v ktorom vypočítali (a to ešte boli optimistické výpočty), že ak chce Nemecko vyhrať vojnu, musí v najbližších dvoch rokoch investovať do výzbroje ekvivalent 150 miliárd dolárov.
- Bolo to viac, než Nemecko minulo za celú druhú svetovú vojnu dohromady.
- Už v decembri 1941 vedelo nacistické vedenie vrátane Hitlera, že vojnu nemôže vyhrať

VOJNA

- Obdobie po porážkach pri Stalingrade, v Afrike a neskôr pri Kursku a s masívnym bombardovaním celého Nemecka je charakteristické ďalším, tentokrát výrazným a definitívnym ústupom od reality k mytológii, príslubom odplaty a fantazmagóriám
- Sny o „zázračných zbraniach“ a radikalizácia
- Nacisti sľúbili Nemcom večnú ríšu. Namiesto toho im zanechali zničenú rozbombardovanú krajinu, mestá v troskách, milióny mŕtvych a morálnu traumy zo spáchaných zverstiev. Ôsmy máj 1945 vstúpil do nemeckých dejín ako „Nultá hodina“ (Stunde Null).

